

Snelgroeïend bos in Nederland

De aanleg van snelgroeïend bos neemt de laatste jaren snel toe. De komende jaren zal dit nog verder toenemen, zo valt te verwachten. Met name het tijdelijk uit productie nemen van landbouwgronden (set aside) is hierop van invloed. Het rijk stimuleert bebossing in het kader van de set aside, omdat hiermee diverse beleidsdoelen gelijktijdig gerealiseerd kunnen worden. In dit artikel zal een aantal achtergronden en randvoorwaarden, die spelen bij de aanleg van snelgroeïend bos, de revue passeren. Hierbij ligt de nadruk op de mogelijkheid om snelgroeïend bos aan te leggen in het kader van de set aside regeling.

Uiteraard kan snelgroeïend bos ook buiten set aside verband worden aangelegd. Voordat de combinatie met set aside aan de orde was werd van de snelgroeïend bos subsidie op deze wijze reeds gebruik gemaakt, met name door gemeenten en institutionele beleggers. Ook wordt snelgroeïend bos wel aangelegd als eerste fase van een permanent bos. Aan deze zaken wordt in dit artikel verder geen aandacht besteed.

Beleidsmatige overwegingen.

Bos is voor de rijksoverheid een middel om gelijktijdig op één en dezelfde lokatie een aantal beleidsdoelen te realiseren. Op de belangrijkste motieven om met

name de aanleg van snelgroeïend bos te stimuleren wordt nu eerst wat dieper ingegaan.

Opvoering houtproductie

De overheid startte in 1982 met het bevorderen van specifiek de aanleg van snelgroeïend bos door vrijstelling van de herplantplicht van dit soort beplantingen. In 1984 werd ook een subsidie voor de aanleg ervan in het leven geroepen. Belangrijkste overweging hiervoor was de houtproductie in eigen land te verhogen. Dit, omdat Nederland voor wat betreft de houtvoorziening in zeer grote mate afhankelijk was (en is) van het buitenland, terwijl de toekomstige beschikbaarheid van hout steeds onzekerder werd (en

wordt) ingeschat. In het Meerjarenplan Bosbouw (1986) is de aanleg van in totaal 15.000 ha snelgroeïend productiebos voorzien. Dit zal de houtproductie structureel met 180.000 m³ per jaar verhogen.

Landbouwstructuurbeleid

Veel snelgroeïend bos (op dit moment ca. 1.500 ha) wordt sinds 1988 aangelegd op akkerbouwbedrijven in het kader van de set aside van landbouwgrond. Het braakleggen van landbouwgronden is een EG-maatregel, specifiek gericht op het beperken van de productie van marktorde-

* Dit betreft een samenvatting van een tweetal artikelen onder dezelfde titel in "de Landeigenaar", 36e jaargang, nrs 11 en 12 (1990).

NEDERLANDS BOSBOUW TIJDSCHRIFT 1991

ningsprodukten, zoals granen, fabrieksaardappelen en suikerbieten. In de Bosbouwstrategie van de EG speelt bebossing van landbouwgronden een belangrijke rol. Brussel ondersteunt financieel nationale regelingen die dit tot stand brengen. Braakleggen kan in de Nederlandse situatie door middel van (roulerende) groenbraak of door bebossing met hoogproductieve boomsoorten. Na eindkap van het bos kan de grond, indien gewenst, weer voor de landbouw worden gebruikt.

Tegengaan klimaatsveranderingen

Een zeer recente ontwikkeling is de bewustwording over het broeikas-effect. Door ontbossing en verbranding van fossiele brandstoffen neemt het kooldioxide-gehalte (CO₂) in de atmosfeer steeds meer toe. Gezamenlijk met een stijging van het gehalte van andere sporengassen wordt hiervan een broeikas-effect verwacht. Belangrijkste duurzame remedies om een verdere stijging van het CO₂-gehalte te voorkomen zijn het tegengaan van ontbossing, energiebesparing en het gebruik van duurzame, niet-fossiele energiebronnen. Eén van de (zeer weinige) manieren om het al sterk gestegen CO₂-gehalte te reduceren is de aanleg van bos. Hoe sneller het bos groeit, hoe meer CO₂

er op korte termijn uit de atmosfeer wordt vastgelegd. Zowel nationaal (NMP+) als internationaal wordt (grootschalige) bosaanleg gezien als een belangrijke manier om, in samenhang met andere maatregelen de klimaatsproblematiek op korte termijn aan te pakken.

Andere overwegingen

Ook bij het realiseren van andere dan bovengenoemde zaken kan snelgroeiend bos een aantrekkelijk middel zijn. Zo kan de aanleg van snelgroeiend bos bijdragen aan het ontstaan van aantrekkelijke landschappen met duidelijke recreatieve potenties. Ook in het natuurbeleid, zoals onder andere weergegeven in het Natuurbeleidsplan (1990), kan snelgroeiend bos een rol spelen. Hierbij kan gedacht worden aan bv. verbindingszones tussen of bufferzones om kerngebieden. En wat te denken van de mogelijkheden om (grond-)waterwingebieden een 'schoon dak' te bezorgen of van de mogelijkheden om winderosie (Veenkoloniën) en watererosie (Zuid-Limburg) aan te pakken?

Regelgeving en subsidies

Om de aanleg van snelgroeiend bos te bevorderen beschikt de rijksoverheid over een aantal instrumenten: enerzijds een drietal

subsidies en anderzijds de mogelijkheid tot vrijstelling van de herplantplicht. De drie subsidies kunnen in geval van bebossing van landbouwgrond cumulatief worden gebruikt.

De Regeling bijdragen bos- en landschapsbouw subsidieert onder andere bosaanleg in algemene zin, dus ook tijdelijk bos. Voor tijdelijk bos komt dit in de praktijk bij bebossing van landbouwgrond neer op een eenmalige bijdrage van tussen ca. — 2.500,- en — 3.000,- per hectare. De Regeling bijdragen aanleg snelgroeiend bos 1988 voorziet in een eenmalige bijdrage van 3000 gulden per hectare voor de aanleg van tenminste een halve hectare snelgroeiend bos. Het gaat hier om de boomsoorten populier, wilg, sitka- en fijnspar, corsicaanse den en douglas. De bomen moeten binnen een bepaalde periode worden geveld: binnen 15-25 jaar voor populier en wilg en binnen 25-40 jaar voor de andere boomsoorten, of zoveel eerder als 200 m³ hout per hectare kan worden geoogst. Op grond van de Beschikking ter zake van het uit productie nemen van bouwland (set aside-regeling, braakregeling) kan een jaarlijkse bijdrage worden verkregen voor het uit productie nemen van bouwland waarop gewassen worden geteeld, waarvoor een ge-

meenschappelijke marktordening bestaat. Bebossing met snelgroeiend bos is één van de opties om voor deze bijdrage in aanmerking te komen. Bij bebossing is de subsidie 700 ECU (ca — 1.850) per jaar. De hoogte van de bijdrage, die wordt verleend voor de totale teeltperiode, zal telkens na een periode van 5 jaar na de aanvraag worden aangepast op basis van de ontwikkeling van de prijzen voor landbouwprodukten. Volgens de **Beschikking vrijstelling meldings- en herplantplicht** kan vrijstellen van de in de Boswet vastgelegde herplantplicht voor groepen van gevallen worden verkregen. Voor snelgroeiend bos kan deze ontheffing van herplantplicht worden aangemeld, zodat na velling van het bos desgewenst weer op een andere vorm van grondgebruik kan worden overgegaan. Een voorwaarde hierbij is dat het bos binnen een termijn van 40 jaar na aanplant wordt geveld.

Snelgroeiend bos in de ruimtelijke ordening.

De aanleg van snelgroeiend bos moet volgens het Meerjarenplan Bosbouw in ruimtelijke-ordeningstermen gezien worden als een vorm van agrarisch grondgebruik. Dit hangt samen met het feit dat voor snelgroeiend bos vrijstelling van de voor bos gebruikelijke herplantplicht kan worden aangevraagd. Het expliciet als bos bestemmen van deze beplantingen is ongewenst, omdat daardoor de flexibiliteit in grondgebruik, die wordt nagestreefd door ontheffing van de herplantplicht, weer teniet wordt gedaan. In gebieden waar landschappelijk of natuurwetenschappelijke waarden geschaad kunnen worden, zo stelt het MPB, dient de aanleg aan een aanlegvergunning te worden verbonden of zelfs te worden uitgesloten. Op rijksniveau is op het moment nog geen specifiek op snelgroeiend

bos toegesneden ruimtelijk kader voorhanden. Wel worden ruimtelijke ingrepen zoals de aanleg van snelgroeiend bos, in hun algemeenheid getoetst aan het ruimtelijk beleid van het rijk. Daarom is het de bedoeling om in het Structuurschema Landbouw, Natuur en Openluchtrecreatie, dat naar verwachting in de tweede helft van 1991 zal verschijnen, een op snelgroeiend bos toegesneden kader aan te geven. De ruimtelijke plannen van andere overheden kunnen vervolgens getoetst worden aan dat beleid.

Houtteelt op bedrijfsniveau

Van set aside zal het meest gebruik worden gemaakt op bedrijven met de laagste bedrijfsresultaten en een groot aandeel marktorderingsprodukten. De laagste bedrijfsresultaten komen voor in het noordoosten van Nederland, met name in de Veenkoloniën en het Oldambt. Het gemiddelde bouwplan-saldo in de Veenkoloniën bedraagt ruim 2000 gulden per ha. Het betreft dan een bouwplan van fabrieksaardappelen, suikerbieten en wintertarwe, elke een derde. In het Oldambt schommelt het saldo per ha rond de 200 gulden, afhankelijk van het bouwplan (wintertarwe, wintergerst en of koolzaad, erwten of suikerbieten). Afwijkingen van dit gemiddelde komen uiteraard voor.

Afweging tussen groenbraak en bebossing

Bij braak wordt een gedeelte van het bedrijf gedurende 5 jaar uit productie genomen. De braak te leggen percelen mogen gedurende die vijf jaren rouleren over het gehele bedrijf. De periode waarover het set aside-contract voor houtteelt wordt afgesloten is 15 tot 40 jaar. Dit betekent dat gedurende die periode de grond, waarop het bos staat, niet voor an-

dere gewassen kan worden gebruikt. Hierdoor moet eenzelfde bouwplan als voorheen op een kleiner areaal uitgeoefend worden en treedt er dus in feite een bouwplanvernaauwing op. Houtteelt met premie wordt in dit geval vergeleken met het gemiddelde bouwplansaldo. Als daarentegen het gehele bedrijf bebost wordt - voorbeelden daarvan zijn bekend - kan er in de sfeer van de machines en werktuigen, groenbemester, smeermiddelen, niet toegerekend loonwerk, algemene kosten e.d. veel gewonnen worden, alsook in de berekende rente en de zogenaamde overige (niet uit het gewas) inkomsten (aandelen Avebe, kapitaal te velde staand gewas, verkoop machines en eventuele alternatieve inkomsten uit arbeid). Dit kan oplopen tot vele tienduizenden gulden per jaar voor het bedrijf als totaal. Ook bestaat in dit geval uiteraard de mogelijkheid om een klein gedeelte van het bedrijf voor andere, bijvoorbeeld zeer arbeidsintensieve en hoog renderende teelten te gebruiken.

Financiële resultaten houtteelt

De hierboven genoemde saldi van houtteelt zijn inclusief de EZ- en de LNV-subsidie, maar exclusief de set aside premie. Indien deze premie op het niveau van — 1.850,- gehandhaaft blijft en opgeteld wordt bij de teeltsaldi, is het uiteindelijk saldo per ha per jaar voor populier — 2.350,- en voor fijnspar — 2.250,- in Noord-Nederland. De gemiddelde bouwplansaldi in de akkerbouw liggen daar rond de — 2.000,- per ha.

Populier

Er zijn zeer veel verschillende teeltsystemen voor de populier mogelijk. Bij een teeltsysteem van: omloop 15 jaar, 625 stuks per ha, een gemiddelde produk-

tie van 12 m³ per ha/jr (klonen Agathe F., Florence Biondi en Spijk), verkoop op stam tegen een prijs van 27 gulden, geeft een saldo van ruim 500 gulden per ha per jaar. Dit saldo is eigenlijk een annuïteit bij een rentepercentage van 9%.

Fijnspar

Het te hanteren teeltsysteem voor fijnspar is gewoonlijk: 2500 stuks per hectare, omloop van 30 jaar, geen dunningen. De annuïteit bij 9 % rente is dan, bij een gemiddelde produktie van 10m³/ha/jr, en bij verkoop op stam tegen een prijs van — 52,-/m³ ongeveer — 400,-.

Fiscale aspecten

Over de toepassing van inkomstenbelasting op inkomsten uit snelgroeiend bos bestaat momenteel nog een aantal onduidelijkheden. Inkomsten uit een "normaal" bosbedrijf, waarbij sprake is van een herplantplichtige situa-

tie, zijn vrijgesteld van inkomstenbelasting. In verband hiermee kan de vraag worden gesteld in hoeverre er in geval van tijdelijke bebossing sprake is van een bosbedrijf. Het Ministerie van Financiën heeft ten aanzien van de bebossings- en EZ-subsidie nog geen duidelijk standpunt ingenomen.

Tenslotte

Uit het bovenstaande blijkt dat met name in het Noorden van ons land de teelt van hout in combinatie met de set aside qua saldo zeker kan concurreren met de akkerbouw. Het houtteeltsaldo, inclusief de braakpremie, ligt enkele honderden guldens per jaar hoger dan de braakpremie alleen. Een bijkomend voordeel is dat de periode waarvoor men zich van de set aside premie kan verzekeren voor houtteelt langer is dan voor braak. Indien (bijna) het gehele bedrijf bebost wordt is er een substantieel voordeel te behalen in de niet toegerekende kosten en

in de overige inkomsten. Dit voordeel kan oplopen tot tienduizenden guldens per jaar. Daarom is voor akkerbouwers in met name het Noorden van het land de aanleg van snelgroeiend bos een belangrijke alternatief. Voor veel akkerbouwers staat de klok op vijf voor twaalf. Maar ook voor het milieu is dit voor veel aspecten het geval. Het gaat in dit geval om problemen die vaak het lokale niveau overstijgen en eerder van nationale of zelfs mondiale aard zijn. Snelgroeiend bos is een middel om, tegelijk met het aanpakken van de problemen in de akkerbouw, een aantal andere "schone zaken" te realiseren (teggengaan broeikas-effect, behoud regenwouden, terugdringing bestrijdingsmiddelen en meststoffen, drinkwaterretentie). Het is daarom van belang dat een ieder snelgroeiend bos met een dergelijk breed blikveld bekijkt en er (derhalve) vanuit een positief vertrekpunt mee omgaat.